

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Маргарет Димитрова

за труда на Елеонора Георгиева Тропанкова,

озаглавен *Фразеологизми с опорни думи за 'домашни животни'*

и представен като дисертация за придобиване на научната и образователна степен „доктор“

Намирам избраната тема за особено подходяща в контекста на най-новите проучвания в различни сфери на хуманитаристиката, заели се да преосмислят наложените стереотипи в отношенията на различни култури към животните. Така възникнаха нови сфери на научно дирене, като културна зоология, зооетика, етнозоология, социална зооархеология и др., които се опитват да преодолеят тесния антропоцентричен подход към общуването между хората и животните или между самите животни. В последните 10-15 години в световен мащаб са публикувани множество интердисциплинарни изследвания, разглеждащи животните не толкова като част от живата природа, като помощници на човека в борбата му за оцеляване, или като символи на човешки взаимоотношения във фолклора и литературата, а преди всичко като социален и културен феномен. Те настояват да се преосмислят възможностите за кохабитация между човека и животното.

Видяна в този план, избраната тема на дисертацията дава нови възможности – чрез дискутиране на фразеологизми – за анализ на съществуващите стереотипи в разбиранията на хората за животните и за съвместния им живот. Смятам, че ограничаването до домашните животни е много сполучливо, защото съсредоточава изводите в една ясно очертана сфера на познатото, усвоеното, културното пространство, на труда и изхранването на човека, различаваща се от дивата природа. И тъй като фразеологизмите много често са „вкамелост“ в съвременния език, останали от предишни епохи в развоя на езика и културата, постигнатите резултати в дисертацията имат принос не само към синхронната,

но и към диахронната лингвистика и етнология. Както докторантката сама е заявила в увода, една от ценните страни на дисертацията е, че добре подреденият и анализиран материал от български дава възможности за нови проучвания в балканска среда, а бих казала и по-широко – в славянски и изобщо в европейски план. Ще добавя, че този материал е отлична основа за диахронни анализи, за търсене на произхода на фразеологизмите и изобщо хвърля светлина върху менталността и начина на възприемане на света у българите, например кротостта на агнето може да се свърже както с християнската образност, така и с по-древни представи.

В началото на дисертацията Елеонора Тропанкова ясно формулира какъв е предметът на изследването, какви са целите, задачите, методите, изворовата база, наложените нужни ограничения. Проучените фразеологизми са извлечени от четири речника на фразеологизмите в българския език, като авторката добре е усвоила методологията и терминология, използвана в тези речници. На тази основа тя си е изработила единна схема, методи, термини, с които е подходящо да се анализират фразеологизмите с опорни думи, означаващи ‘домашно животно’, и които тя последователно прилага при дискутирането на всяка една фразеологична единица. Положително оценявам, че авторката разглежда както „външната“ структура на фразеологизмите, така и семантиката им, с което постига обобщения както в плана на израза, така и на съдържанието, като прави изводи за наложилите се стереотипи в отношението към различните животни. Също така оценявам като постижения на дисертацията търсенето на синонимни и антонимни релации, разграничаването на продуктивни и непродуктивни типове, отбелязването на варирането и заменяемостта на някои опорни думи, използването на количествени данни, отчитането на стилите особености, установяването на повторителност и ритъм в редица фразеологизми.

Обследванията материал е голям. Установени са 42 опорни думи, с които са образувани 1010 фразеологизма, изследвани в дисертацията. Изработени са отделни статии за тези опорни думи и са подредени по азбучен ред за улеснение на читателя. Правилно авторката обособява като отделни статии фразеологизмите с опорна дума, назоваващата един и същ биологичен вид, но с разлики в биологичния пол (напр. *бивол* – *биволица*), във възрастта (напр. *свиня* – *прасе*, *кон* – *жеребе*), в диалектните специфики (напр. *котка* – *мачка*), в стилевата натовареност на думата (*куче* – *псе*) и др. Вярно е, че умалителните

съществителни, които служат като опорна дума, са сравнително малко на брой, но според мене би било по-добре да се обособят и те в отделни статии, защото някои са редки за съвременния български книжовен език и анализираният материал добавя употреби, а други имат специфични нюанси в семантиката и пораждат различни конотации в сравнение с думата, от която са образувани, напр. *гъска* – *гъсе*, *коза* – *козица*. Добре би било да има отделна статия например за *гъсе*, в дисертацията това умалително съществително се появява само в обсъждане на фразеологизма *ни пате, ни гъсе*. Това се налага особено в наши дни, когато читателят е свикнал с представянето на материала в електронен вид. Изобщо бих се радвала, ако материалът от тази дисертация, както и анализите му, се трансформират в електронна платформа с лесно и многокомпонентно търсене (срв. например <https://physiologus.proab.info/>), която може да се обогатява с елементи от други езици – балкански, славянски, антични.

Ценни наблюдения се съдържат във втората глава на дисертацията, която обаче несполучливо е названа „Изводи“. Всъщност всяка статия за 42-те опорни думи съдържа изводи. Във втората глава са направени обобщения от друг ранг и класификации и би трябвало да има и друго заглавие. Разбирането на авторката за същината на тази глава като „изводи“ ѝ е попречило да обособи „Заклучение“, в което да обобщи накратко резултатите от изследването си и приносите му. Приноси са формулирани в автореферата, но всъщност те не показват цялостно значимостта на труда. Инак авторефератът отговаря по съдържание на дисертацията.

В представения ми екземпляр дисертацията съдържа три глави (текстът, назван „Увод“ е всъщност първа глава, уводна глава), 183 стр. Следват *Приложение*, което е неделима част от труда и е много удобно за използване (стр. 183 – 250) – още по-удобно би било, ако е в електронен формат и позволява автоматично търсене по различни параметри, и библиография (стр. 251 – 261).

Дисертацията според мене има нужните качества да бъде защитена като труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ и аз като член на журито ще гласувам с „да“. Препоръките ми към авторката за бъдещата ѝ работа да две: първо, на базата на дисертацията на изгради електронен фразеологичен речник с възможност за търсене по

различни параметри, и второ, да публикува свои лингвистични наблюдения и анализи в по-лесно достъпни периодични издания.

3. II. 2026

София

SHORT REVIEW

by Professor Dr. Margaret Dimitrova

for the dissertation of Eleonora Georgieva Tropankova,
entitled *Idioms with Keywords Denoting Domestic Animals*
submitted for receiving the academic degree of doctor (PhD)

The topic of this dissertation is relevant to the latest multidisciplinary research in the humanities aiming at reconsidering the stereotypes in different cultures concerning animals. Thus, new areas of studies have recently appeared, such as *cultural zoology*, *zooethics*, *ethnozoology*, *social zooarchaeology* that have made attempts to rethinking the narrow anthropocentric approach towards communication between humans and animals or between animals themselves. Over the past 10-15 years, numerous interdisciplinary studies were published worldwide, viewing animals not only as part of wildlife, as helpers to humans in their struggle for survival, or as symbols of human relationships in folklore and literature, but above all as a social and cultural phenomenon. Such research points out the necessity to rethink the forms of cohabitation between humans and animals.

Seen in this context, the topic of this dissertation offers new opportunities for discussing views and beliefs in the history of Bulgarian culture concerning animals and their relations to humans. The limitation to choose only to domestic animals is well chosen because in this manner a particular well-defined sphere is focused on: the realm of the cultural space, of human labor and survival in contrast to the wild nature. Since idioms are often "fossils" in contemporary languages, left over from previous periods in the development of language and culture, the results achieved in the dissertation contribute not only to synchronic but also to diachronic linguistics and ethnology. As Eleonora Tropankova herself states, a valuable aspect of the dissertation is that this well-structured and analyzed material from Bulgarian provides opportunities for further juxtapositions to Balkan languages and cultures, and I would say even more broadly—in Slavic

and European contexts. I would add that this material is an excellent basis for diachronic analyses, for looking for the origin of the idioms analyzed and, more generally, for considering the *modus cogitandi* and forms of perception of the humans and non-humans.

At the beginning of her dissertation, Tropankova clearly formulates the object of her study, its goals, particular tasks, methods, sources, and necessary limitations. The material is culled from four existing dictionaries of Bulgarian idioms. The author is well acquainted with the methodology, terminology, differentiations, and classifications in these dictionaries. On this basis, Tropankova developed a scheme, methods, and terms that were suitable for analyzing her material and she consistently used them in her discussion of each phraseological unit. I highly appreciate her approach: she analyzes both structural, stylistic and grammatical features of the idioms under review and their semantics, thus reaching results both concerning their form and content, which leads to conclusions about the established cultural images of different domestic animals. I consider as achievements of the dissertation the search for synonymous and antonymous relations, the distinction between productive and unproductive types, the outline of the variation and replaceability of certain keywords, the use of quantitative data, the consideration of the stylistic features of phraseological units, and the establishment of rhythm in some phraseological units.

The phraseological material is large: it includes forty two keywords denoting domestic animals used in one thousand and ten idioms considered in the work of Tropankova. Thus, she wrote forty two individual articles about the idioms containing these keywords and arranged these articles in alphabetical order for the reader's convenience. She correctly chose to write separate articles for the idioms with keywords that refer to the same biological species but denote different biological sex (e.g. *бивол* – *биволица*), or age (e.g. *свиня* – *прасе*, *кон* – *жеребе*), or for keywords that differ in different Bulgarian dialects but denote the same species (e. g. *котка* – *мачка*), or that are lexemes with different stylistic connotations (e.g. *куче* – *нсе*). The author correctly points out that diminutive nouns very rarely serve as keywords in idioms – this is the reason why she did not prepare specific articles for such diminutive keywords. Still, in my opinion, it would be better to write individual articles with diminutives nouns as keywords, because, first, this would be a contribution to the attestations of rare words in Bulgarian lexicography, and second, diminutives, as a rule, have specific semantic and stylistic nuances as compared to the words from which they are derived, e.g. *гъска* – *гъсче*, *коза* – *козица*. For instance, it would be good to see a separate

article for *гъсе* 'baby goose'. Unfortunately, in the dissertation this diminutive noun appears only in the discussion of the idiom: *ни name, ни гъсе*. This is especially necessary nowadays, when readers are accustomed to the presentation of material in electronic form. In general, I would be glad if the material from this dissertation, as well as its analyses, will be transformed into an electronic platform with easy and multi-component search (cf. for example <https://physiologus.proab.info/>), a platform that could be further enriched with elements from other languages, such as Slavic, Balkan, and ancient.

The second chapter of the dissertation contains valuable observations, classifications, and statistics but its title "Conclusions" is not appropriate. In fact, each article in the previous chapter includes conclusions. The second chapter contains important surveys, statistics, and classifications, and it should have a different title. The author's understanding of the essence of this chapter as "conclusions" prevented her from adding a "Conclusion" to her work in which she is expected to make of synopsis of her findings and to articulate the contributions of the dissertation. In fact, contributions are formulated in the avtoreferat, but these formulations do not underline enough the significance of the work. Otherwise, the avtoreferat correctly renders the content of the dissertation.

As matter of fact, the copy of the dissertation presented to me contains three chapters (the text entitled "Introduction" is actually the first chapter, an introductory chapter), and covers 183 pages. These chapters are followed by an Appendix, which is an integral part of the work and is very convenient to use (pp. 183–250), and a bibliography (pp. 251–261).

In my judgement, the dissertation has the necessary qualities of a paper for receiving the academic degree of "doctor," and as a member of the jury, I will vote positively. My recommendations to the author for her future academic work are two, first, to produce, on the basis of the dissertation, an electronic dictionary that will allow searching by various criteria and, second, to publish her observations in more easily accessible periodicals.

February, 3, 2026